

zuje na fakt, že povaha zkoumaného předmětu determinuje metodu vědeckého zkoumání a dosazuje potřebu poznat ve všeobecnosti základní vlastnosti tohoto procesu, kterým jsou v podstatě sociologické jevy. Definuje sociologický jev a konstatuje, že v jeho značně složité struktuře působí tři základní složky, a to: a) sociální skupiny jako základní složky struktury společnosti, které autor dále diferencuje podle jejich funkcí; b) společenské pohyby, aktivity, procesy a vztahy, jejichž nositeli jsou společenské skupiny; c) společenské výtvořky jako výsledky společenských procesů a aktivit skupin a jednotlivců. Za předmět sociologických výzkumů všeobecně považuje Katriak sociogenní proces čili utváření společenských skupin, jejich strukturu, vývoj a společenské fungování, právě tak jako výsledky tohoto fungování. Cílem sociologických výzkumů je odhalit pravidelnosti a zákonitosti sociogenního procesu v jeho specifické časoprostorové určenosti, a to i se zřetelem na jeho abnormality a deformity.

Kongresu byla rovněž předložena práce dalšího pracovníka Sociologického ústavu SAV V. Wagnera: *Specifický charakter sociologických zákonů*. Referát však nebyl diskutován, neboť autor se kongresu nemohl osobně zúčastnit.

* * *

Kulatému stolu *Problém dokumentace v sociologii* předsedal J. Meyriat (Comité international pour la documentation des sciences sociales, Paříž). Zasedání se zabývalo čtyřmi tematickými celky: 1. Sociolog a jeho prameny vědecké informace (referáty přednesli W. D. Garvey — Washington, S. Groenman a G. Riethuis — Utrecht, J. P. Tristram — Paříž); 2. Sociologická informace a problém lingvistické a kulturní rozdílnosti (referáty: D. G. MacRae — Londýn, F. N. Agblemognon — Paříž, R. Stavenkiesen — Mexiko, A. Zvorykin — Moskva); 3. Publikování sociologických prací (S. S. Acquaviva — Padova, E. de Grolier — Paříž, E. O. Smigel — New York, N. S. Smelser — Berkeley, D. Soergel — Fribourg); 4. „Abstracts“ v sociologii a bibliografické publikace (L. Chall — New York, G. R. Thompson — Ženeva).

Úvodní referát k těmto problémům přednesl Jean Meyriat. Zabýval se problémem „exploze“ informací v sociologii. Poukázal na to, že tomuto problému se věnovala v sociologii zatím malá pozornost. Snažil se o vymezení této problematiky nejen jako problému dokumentace, ale jako problému vědecké informace v sociologii. Podnětná byla myšlenka o soustavném a rychlém informování o materiálech empirického výzkumu, a to jak v národních, tak i v mezinárodních relacích (documentation stock).

Zájem vzbudily i další referáty, zvláště projekt výzkumu vědeckých informací, který

přednesl W. D. Garvey, návrh dokumentace pro archiv primárních empirických materiálů J. P. Tristrama a příspěvek Groenmana a Riethuisa, který se zabýval problematikou použití výzkumných technik pro dokumentaci.

Ján Pašiak diskutoval v této skupině o zkušenostech získávání základních informací z uskutečněných sociologických výzkumů prostřednictvím survey survey.

* * *

V rámci kongresu se rovněž konala dvě zasedání vedoucích redaktorů a zástupců všech sociologických časopisů. Jednání mělo především charakter vzájemné výměny základních informací a diskuse o možnostech soustavné výměny některých materiálů. Za Sociologický časopis se jednání zúčastnila Irena Dubská, která přednesla zprávu o situaci a dalších výhledech sociologického tisku v ČSSR.

Domníváme se, že poměrně podrobná informativní zpráva o jednání 6. světového sociologického kongresu v Evianu a o účasti československých sociologů na něm usnadní čtenářům orientaci v soudobé sociologické problematice.

Zprávu zpracovali: P. Machonin a Z. Strmiska s využitím podkladových materiálů poskytnutých: M. Dismanem, I. Dubskou, J. Filipcem, J. L. Fischerem, J. Gronskou, J. Klofáčem, M. Katriakem, J. Kohoutem, P. Machoninem, J. Musilem, Z. Novákem, J. Pašiakem, R. Roškem, A. Siráckým, J. Solafem, M. Soukupem, J. Srovnalem, Z. Strmiskou, L. Šumavskou, J. Zemkem.

První celostátní porada československých sociologů¹

Pořadatelé (Vědecké kolegium filosofie a sociologie ČSAV, Vědecké kolegium filosofie a sociologie a psychologie SAV, Československá sociologická společnost, Sociologický ústav ČSAV, Sociologický ústav SAV, Ústav marxismu-leninismu pro vysoké školy) svolali první celostátní poradu československých sociologů na dny 22.—25. listopadu 1966 do Bedřichova. Porady se zúčastnilo celkem přibližně pět set sociologů z vědeckých ústavů, vysokých škol, různých odvětví průmyslu a zájemců o sociologii z nejrůznějších oborů.

První a závěrečný den porady byly věnovány jednání v plénu. Zde účastníci vyslechli referáty prof. M. Kalába *K současným úkolům a problémům sociologické práce v ČSSR*, doc. P. Machonina *K rozvoji vědeckovýzkumné práce československé sociologie* a akademika A. Siráckého *K některým otázkám pojetí marxistické sociologie*, jakož i řadu diskusních příspěvků k společné problematice sociologické práce.

¹ Podrobnější zprávu o této poradě otiskneme v Sociologickém časopise č. 3/1967.

V průběhu ostatních dní zasedaly sekce:

- a) Sociologické problémy vědeckotechnické revoluce
- b) Sociální problémy metod sociologického výzkumu
- c) Sociální struktura socialistické společnosti
- d) Sociologie práce a průmyslu
- e) Problémy malých skupin
- f) Sociologie rodiny a demografické otázky
- g) Sociologický výzkum mládeže
- h) Sociologie města
- i) Sociologie venkova
- j) Otázky volného času

Mimo původní pořad byly svolány diskuse k otázkám obecné sociologické teorie a k otázkám sociologie politiky.

Porady se účastnily delegace sociologů socialistických zemí: SSSR, Polsko, Německé demokratické republiky, Maďarsko, Jugoslávie a Rumunsko. Jednáni konference byl rovněž přítomen akademik J. Szczepański, předseda Mezinárodní sociologické asociace. Aktivní účast zahraničních hostů přispěla k dobrému průběhu konference.

Celá porada proběhla za velké aktivity účastníků. Přinesla některé nové poznatky a postřehy k celkovému pojetí marxistické sociologie i k jednotlivým sociologickým disciplínám. Především však provedla bilanci dosavadních výsledků vědeckovýzkumné práce v nejrozvinutějších oborech a většinou vyjasnila nejdůležitější směry výzkumné práce do budoucna. Dala příležitost k navázání řady plodných kontaktů.

Celostátní poradou vyvrcholil proces institucionálníce československé sociologie po dlouhodobém přerušení v padesátých letech. Porada ohlásila obnovou přítomnost československé sociologie, zdůraznila souvislost současné sociologie s historickými tradicemi, přihlásila se k marxisticko-leninským teoreticko-metodologickým přístupům k sociologické problematice a v principu vyjasnila úkoly sociologie v oblasti vědeckého poznání i spolupráce se společenskou praxí. Tyto výsledky porady se setkaly se zjevným zájmem veřejnosti.

Současné nemohla porada přes všechnu snahu pořadatelů o střízlivost a realnost přístupu překonat některé průvodní rysy velmi rychlého a až dosud převážně extenzivního rozvoje sociologie, mj. některé iluze ve vlastních řadách i ve veřejnosti o možnostech bezprostředního zásahu sociologie do společenské praxe, přílišnou roztržitost výzkumu na řadu dílčích, často méně významných a nedostatečně připravených empirických šetření, nepřilíš příznivou kvalifikační a věkovou strukturu československých sociologů.

Překonání těchto nedostatků bude možné pouze v procesu dalšího vývoje, jenž by se měl vyznačovat především důrazem na profesionalizaci sociologické práce, na zvyšování její vědecké úrovně a na principiální, přitom však rozumně tolerantní konfrontaci řady různých názorů, pojetí a postojů, jež dnes v československé sociologii existují.

Publikujeme závěry, jež porada jednomyslně přijala a jež tyto základní směry dalšího žádoucího rozvoje československé sociologie konkretizují.

Pavel Machonin

ZÁVĚRY PŘIJATÉ 1. CELOSTÁTNÍ PORADOU ČESKOSLOVENSKÝCH SOCIOLOGŮ V BEDŘICHOVĚ

Českoslovenští sociologové a pracovníci některých příbuzných oborů na své první celostátní poradě, uspořádané ve dnech 22. až 26. listopadu 1966 v Bedřichově za účasti sociologů z bratrských socialistických zemí, projednali současnou situaci a perspektivy vývoje československé sociologie.

Konstatovali, že v posledních letech — po překonání někdejšího zanedbávání a stagnace sociologie — došlo k velmi rychlému a poměrně všestrannému rozvoji sociologické práce ve všech hlavních oblastech, tj. ve vědeckém výzkumu, ve vysokoškolské výuce, v uplatňování sociologie ve společenské praxi, jakož i v popularizaci oboru. Tento rychlý rozvoj má však doposud v řadě aspektů do značné míry extenzivní charakter. Proto je nutno v současném období podstatně zkvalitnit a zefektivnit sociologickou činnost tak, aby mohla plnit své náročné úkoly vyplývající z potřeb rozvoje společenských věd i z potřeb rozvoje socialistické společnosti v ČSSR.

Konference věnovala pozornost především zpracování obecně teoretických a metodologických přístupů specifických pro marxistickou sociologii a nutnosti využít všech předností, které tyto přístupy pro rozvoj práce v sociologii skýtají.

Českoslovenští sociologové se na konferenci přihlásili k účasti na řešení významných problémů současně společenské praxe na všech jejích úrovních. Zejména vyjádřili snahu spolu s příbuznými vědními obory pomáhat svým badatelským úsilím stranickým a státním orgánům při hlubším poznávání soudobé československé společnosti a při hledání optimálních variant progresivního společenského vývoje.

V plenárním zasedání a zejména v řadě sekcí byl projednán stav vědeckého výzkumu v nejrozvinutějších oborech. Referáty i diskuse přinesly řadu závažných podnětů obohacujících dosavadní sociologické myšlení. Byly projednány koncepty nejdůležitějších vědeckých výzkumů. Konference konstatovala nutnost rychlejšího pokroku v některých dosud nedostatečně rozvinutých oborech nebo směrech, mimo jiné ve výzkumu sociologické problematiky ekonomické soustavy a veřejného mínění, v sociologii mládeže, sociologii politiky a sociologii malých společenských skupin.

Na základě rozboru dosavadní vědeckovýzkumné činnosti dospěla konference k názoru, že se dosud nedostal na náležité místo základní sociologický výzkum. V Československu se uskutečňuje v současné době po-

měrně značné množství empirických výzkumů, přičemž jejich teoreticko-metodologická úroveň z velké části není dostačující. Tyto výzkumy jsou příliš roztržité a neorientují se vždy na základní otázky dalšího rozvoje vědního oboru a společenské praxe, některé z nich jsou připravovány pod tlakem úzce utilitárních praktických požadavků příliš zbytečně a bez náležité odborné úrovně. To si vyžaduje zintenzívnit výzkum v oblasti metodologie a organizace sociologického výzkumu, rozšířit a prohloubit metodologické konzultace, evidenci a kritické posuzování jak přípravy, tak i výsledků empirických výzkumů, zdokonalit odbornou přípravu pracovníků v oblasti metodologie výzkumu na stupni vysokoškolském i středoškolském, zavádět jednotnou metodologickou terminologii.

Na konferenci bylo konstatováno, že sociologický výzkum musí posílit svou spolupráci s jinými společenskými vědami, zejména s výzkumem rozvoje moderních výrobních sil a lidské kultury, politickou ekonomikou, sociální psychologií, filosofií, politologií, kulturní antropologií, teorií řízení, statistikou, matematikou apod. Sociologie má významné místo v současném interdisciplinárním hnutí směřujícím k reintegraci věd.

Konference se zabývala problémem koordinace vlastní vědeckovýzkumné práce, ujasnila poslání základních koordinačních pracovišť a metody jejich práce. Přispěla ke konkrétní koordinaci výzkumné činnosti v řadě oborů. Je úkolem vědeckého kolegia filosofie a sociologie ČSAV, vědeckého kolegia filosofie, sociologie a psychologie SAV, Československé sociologické společnosti a Slovenské sociologické společnosti, jakož i koordinačních pracovišť, aby využily pracovních kontaktů navázaných na konferenci ke koordinaci badatelské činnosti, k rozvíjení dalších plodných pracovních kontaktů všeho druhu. Důležitou formou rozvíjení vědecké spolupráce a koordinace výzkumu je pořádání monotematických konferencí vědeckého charakteru.

V této souvislosti konference kriticky posoudila dosavadní uplatnění slovenských sociologických institucí v celostátní koordinaci a v systému státního plánu vědeckovýzkumné práce. Doporučuje příslušným orgánům Akademie věd, aby byla podstatně zvýšena úloha slovenského kolegia, Sociologického ústavu SAV a Slovenské sociologické společnosti v koordinaci vědeckovýzkumné práce na Slovensku a aby se slovenská sociologická pracoviště ve větší míře než dosud podílela na celostátní koordinační a plánovací činnosti.

Konference se zabývala problémy výuky sociologie na československých vysokých školách. S uspokojením konstatovala, že jsou již připravováni na filosofických fakultách universit první specialisté v oblasti sociologie, i to, že na řadě dalších vysokých škol a fakult se začínají sociologické zřetely uplatňovat v obecné společenskovědní i speciální přípravě studentů. Konference doporučuje ministerstvu školství a kultury, aby ve spolupráci s československými sociology

v nejbližším období provedlo rozbor dosaďadního systému výuky sociologie, prozkoumalo možnost zavedení dalších sociologických specializací i nejjvhodnější formy a metody sociologické výuky při studiu různých oborů.

Účastníci konference považují za závažnou stránku sociologické činnosti sociotechnické využití aplikované sociologie. Řada pracovníků této oblasti se konference zúčastnila. Kompetentní řídící orgány a vědecká sociologická pracoviště by měla podrobit kritickému rozboru současný stav této důležité práce u nás a vyvinout iniciativu k zásadnímu koncepčnímu řešení četných a naléhavých problémů na tomto úseku, tak aby sociologie účinně sloužila potřebám společenské praxe v souladu s potřebami rozvoje člověka naší společnosti. Základní sociologická pracoviště se hlásí k tomu, že do budoucna budou — za podmínky lepšího pracovního vybavení — pracovníkům v této oblasti poskytovat větší teoretickou i metodologickou pomoc.

Konference vyzývá všechny instituce, jež se zabývají popularizací sociologie, aby ve své činnosti přešly od někdy příliš všeobecného propagování významu sociologie k strážlivému informování o jejím reálném stavu a k využívání výsledků její vědeckovýzkumné práce.

Nezbytnou podmínkou realizace všech závažných perspektiv dalšího rozvoje sociologie je postupné podstatné zlepšení současné kvalifikační struktury v oblasti sociologie jednak zvyšováním vědecko-odborné úrovně stávajících pracovníků, jednak výchovou a příměřeným uplatněním absolventů sociologických specializací na vysokých školách.

Jednou z nejzávažnějších objektivních podmínek pro zlepšení kvalifikační struktury a další rozvoj sociologické činnosti je podstatné rozšíření, zintenzívnění a zefektivnění oboustranných mezinárodních styků československých sociologů se sociologickými pracovišti v zahraničí. Za plodné formy styku považuje konference zejména komparativní sociologické výzkumy, účast ve výzkumných komitétách Mezinárodní sociologické asociace a v jiných mezinárodních výzkumných projektech, výměnu pracovníků na dlouhodobé studijní a přednáškové pobyty, výměnu literatury a vědeckých informací, zahraniční studium studentů sociologie a pečlivě připravenou a kvalitně zajištěnou účast na zahraničních kongresech a sympoziích. Obzvláštní pozornost bude třeba i nadále věnovat rozvoji všestranné spolupráce se sociologickými pracovišti socialistických zemí. Účast jejich představitelů na konferenci podstatně přispěla k její úrovni a umožnila navázat řadu konkrétních pracovních spojení. Umožnila rovněž formulovat některé podněty pro soustavnou spolupráci sociologů socialistických zemí v budoucnu.

Další nezbytnou objektivní podmínkou pro zlepšení stavu v sociologii je dobudování dobře fungujícího systému informací zahraničních i vnitřních. Především jde o vybudoování dobře materiálně i personálně zajištěné soustavy bibliografické, dokumentační